

7- موضوع شناسی الکل

الکل را به دو گونه درست می‌کنند:

(1) الکل را گاهی از تخمیر برخی مشروبات درست می‌کنند. خمر را جوش می‌آورند. الکل از 75 درجه بگذرد بخار می‌شود. آن را تخمیر می‌کنند، تبدیل به الکل می‌شود.

(2) دومی اینکه از گاز و موارد زیرزمینی و معدنی ساخته می‌شود. بیشتر الکل‌های صنعتی همین‌طور است. برخی نه تنها مسکر نیست که متانول دارد بلکه مضر و مسموم‌کننده است. اینجا تغییر ماهیت دارد. ماهیتش با خمر متفاوت است.

الکل تخمیری از اتانول است و الکل طبی هم از این است، اگر مسکر باشد حرمت شرب دارد. بدون شک و شبهه پاک است و استفاده اشکال ندارد.

الکل تخمیری و غیر آن، طبی یا صنعتی، اگر اسکارش ثابت شود طبی و صنعتی حرمت شرب دارد. اگر اسکارش ثابت نشود حرمت شرب ندارد. استفاده برای مواد ضد عفونی بدون شک و شبهه اشکالی ندارد.

الکل هم دو قسم است: طبی اتانولش بیشتر است و صنعتی متانول در آن بیشتر است که سمی است. در اکثر داروهای خواب‌آور استفاده می‌شود که حرمت الکل ندارد گرچه شربت شود.

8- دسته‌بندی اقوال علما

(1) برخی قائل به این هستند که الکل جزو خمر است و ماهیت خمر دارد، پس استفاده آن اشکال دارد. ما این را نپذیرفتیم چرا که الکل بر فرض که خمر باشد حرمت دارد. عرف روزمره و اطبا بین خمر و الکل فرق می‌گذارند.

(2) نظر دیگر مایعات سکر آور نجس هستند. اگر این عنوان را داشته باشد، و اسکارش ثابت شود، نجس می‌شود.

ما این را هم متاسفانه قبول نداریم. ما می‌گوییم بر فرض اسکار، حکم حرمت شرب دارد و این غیر نجاست است.

بالاخص اگر ضرورتی اقتضا کند هیچ‌گونه اشکالی در استفاده از الکل نیست.

9- مروری بر روایات

روایات مختلفی را ببینید.

باب 18 ابواب اشربه محرمة وسائل: ان الخمر والنبيذ وكل مسكر حرام لا يحل إذا مزج بالماء وان كثر الماء [22] و باب 15 تحریم كل مسكر قليلا كان او كثيرا، [23] نفرمودند نجاست فرمودند تحریم.

محمد بن یعقوب، عن علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير عن عمر بن أذينة، عن الفضيل بن يسار قال: «ابتدأني أبو عبد الله عليه السلام يوماً من غير أن أسأله فقال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: كل مسكر حرام، قال: قلت: أصلحك الله كله؟ قال: نعم الجرعة منه حرام [24].»

این روایت نسبت به مسکر بودن و شرب است نه نجاست.

باب 20 را ملاحظه فرمایید: باب عدم جواز التداوی بشئ من الخمر والنبيذ والمسکر و غیرها من المحرمات اکلا و شربا [25].

روایت ابن ابی عمیر از ابن اذینه:

محمد بن یعقوب، عن علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير عن عمر بن أذينة قال: «كتبت إلى أبي عبد الله عليه السلام أسأله عن الرجل ينعث له الدواء من ریح البواسیر فيشربه بقدر أسكرجة من نبيذ ليس يريد به اللذة إنما يريد به الدواء فقال: لا ولا جرعة ثم قال: إن الله عز وجل لم يجعل في شيء مما حرم دواء ولا شفاء [26].»

دکترها گفتند خمر استفاده کن. ولی خداوند در امر حرام شفایی قرار نداده است.

حکایت ام خالد عبديه از امام صادق علیه السلام همان جواب را دادند [27].

مداوای به حرام نه می شود و نه در شرایط معمولی جایز است. مجاز نیستیم برای شفای او خمر دهیم. مریضی معده داریم دکتر خمیر و نانی آغشته به خمر توصیه کرده است. فرمودند شفایی در آن نیست.

ولی اگر ضرورتی اقتضا کرد به گونه ای که بین مرگ و زندگی است و حیاتش به اکل حرام است، در روایات توصیه شده تا می تواند استفاده نکند. در روایات دیگر به قدر حاجت و قاعده رفع اضطرار اشکال ندارد مانند اکل میته.

در عین حالی که تکوینی شفایی در حرام نیست.

وسائل باب 21 از اطعمه محرمة را ملاحظه کنید.

عدم جواز الاکتحال بالخمر والمسکر والنبيذ الا في الضرورة [28].

برخی برای چشم درد از سرمه مخمور استفاده می کردند.

محمد بن الحسن باسناده عن محمد بن أحمد بن يحيى، عن محمد بن الحسين والحسن بن موسى الخشاب، عن يزيد بن إسحاق شعر، عن هارون بن حمزة الغنوي عن أبي عبد الله عليه السلام في رجل اشتكى عينيه فنعت له بكحل يعجن بالخمر فقال: «هو خبيث بمنزلة الميتة فإن كان مضطرا فليكتحل به [29].»

اگر مضطر هستی اشکالی ندارد. صاحب وسائل می فرماید أقول: وتقدم ما يدل على ذلك. قبلا گفتیم در این صورت اشکالی ندارد.

10- نظر فقهای معاصر درباره نجاست شراب

(1) برخی واگذار به مکلف کرده‌اند اگر سکر آور است استفاده نکنید.

(2) برخی حکم به طهارت دادند.

(3) برخی حکم به نجاست الکل دادند.

10.1- قائلان به نجاست خمر

حضرت امام رحمه الله در رساله و استفتائات می‌فرمایند:

مسأله شراب و هر چیزی که انسان را مست می‌کند، چنانچه به خودی خود روان باشد، نجس است، و اگر مثل بنگ و حشیش، روان نباشد اگرچه چیزی در آن بریزند که روان شود، پاک است.

مسأله 112 - الکل صنعتی که برای رنگ کردن درب و میز و صندلی و مانند اینها بکار می‌برند اگر انسان نداند از چیزی که مست کننده و روان است درست کرده‌اند، پاک می‌باشد [30].

مرحوم آقای گلپایگانی و اراکی هم همین نظر را دارند [31].

10.2- قائلان به نجاست بنا بر احتیاط وجوبی

آقای خوئی معتقدند مایع‌های سکر آور به احتیاط وجوبی نجس هستند.

شراب و نبیدی که مسکر است، نجس است و بنا بر احتیاط واجب هر چیزی که انسان را مست می‌کند، چنانچه به خودی خود روان باشد نیز نجس است [32].

11- دیدگاه نهایی استاد درباره طهارت الکل

الکل آیا تکامل یافته خمر است که حرام و نجس است و یا موضوع دیگری است؟

ما به همین نظر رسیدیم که موضوعش تفاوت دارد. در حکم تکلیفی الکل و خمر یکی است در حرمت شرب ولی در حکم وضعی یعنی نجاست دو تا هستند.

(1) در حکم وضعی خمر هم دلیل قاطعی نیافتیم که بگوییم خمر نجس است. احتیاطاً نجس است. در مواد مسکر هم حکم خمر احتیاطی دارند. موضوع و ماهیت متفاوت است.

(2) استفاده از الکل برای ضد عفونی اشکال ندارد و مواد را نجس نمی‌کند.

(3) شرب برای درمان جایز نیست مگر درمان خاص در اضطرار باشد و اختصاص به الکل ندارد. به قدر ضرورت برای نجات از مرگ.

(4) مسکر به طور مطلق چه مایع و چه غیر آن از باب اضرار و ضرر استفاده‌اش حرمت دارد ولی نجاست ندارد. مگر اینکه بگویید کل مسکر نجس، که قبول نکردیم. مواد اعتیاد آور ضرر دارد و حرام است.

5) ولی مریض را خواستند مورفین بزنند این اشکالی ندارد گرچه مایعات است و مشروب هم باشد. عنوان نجاست ندارد. در شرایط معمولی استفاده این هم جایز نیست. تریاک هم جزو مسکرات است.

11.1- تفاوت الکل طبی و صنعتی

بین الکل طبی و صنعتی فرق است. طبی بدون رنگ است. صنعتی رنگی است که مسموم کننده است. هر دو اشتعالزا است. گاهی ابزار سوختی است. تفاوتش این است که طبی در درمان استفاده می‌شود. صنعتی از چوب برای رنگ است. آتش گرفته طبی آبی است ولی صنعتی زرد و غیره است. طبی گران‌تر است.

11.2- چند حکم فرعی درباره الکل

گاهی غش در معامله است اگر هر کدام از الکل طبی و صنعتی جای دیگری فروخته شود. اگر روزی مثلا ستاد مبارزه با کرونا یا امور نظام پزشکی گفت الکل را نباید در اختیار همه قرار داد آیا اگر فروشنده‌ای در اختیار همه بگذارد، حکمش چیست؟ حرام است. باید رعایت قوانین حکومتی شود بخصوص نظامی که تحت نظارت ولی فقیه است.

دارویی گفته‌اند در دسترس کودکان قرار نگیرد. آیا این حرف طیب راهنمایی است؟ خیر موضوع حکم فقهی را می‌آورد. در اختیار گذاشتن کودکان حرام است. اگر کودکی خورد حکم ضمان دارد.

12- جمع‌بندی بحث الکل

زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله از آن 5 تا بود (جو ذرت انگور خرما و عسل). الان از میوه‌های دیگر است. مهم اسکار است. اگر اسکار ملاک نجاست بود نجس است ولی ما قبول نداریم. احتیاط در پرهیز است.

جایی که نمی‌دانیم نجس است اشکال ندارد، مانند ماءالشعیر.

نوبت به اصول نمی‌رسد. اصل طهارت جاری می‌شود.

برخی در الکی که از شراب گرفته شده، نظرشان این است که باید نجاست را استصحاب کنیم. ابقاء ما کان.

با کمال معذرت از اینها ما قائل به تبدل ماهیت هستیم. استحاله پاک کننده است. خمر، تخمیر شده است. همین که می‌گویند الکل اتانول یا متانول فرقی ندارد. پاک است. اصالة الطهارة جاری است.